

УДК 380.065.17

Н.А. БАХТИНОВА, магістр, НТУ «ХПІ»,

Р.Ф. СМОЛОВИК, канд. екон. наук, проф., НТУ «ХПІ»

ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО РОЗПОДІЛ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Цель статьи заключается в анализе методов образования и использования прибыли предприятия, а также факторов, которые влияют на ее формирование и изменение

Ціль статті полягає в аналізі методів утворення і використання прибутку підприємства, а також факторів, які впливають на її формування й зміну

The purpose of article is to analyze the methods of formation and the use of company profits, and factors that influence its evolution and change

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Розмір одержаного прибутку та рівень рентабельності має важливе значення в діяльності підприємства. Ці показники мають вплив на формування фінансових ресурсів підприємства, на збільшення його ринкової вартості, на ефективність виробничої діяльності та, як наслідок, на рівень економічного розвитку держави. Отже, значна роль прибутку та рівня рентабельності в процесі розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його власників та робітників, а також держави визначають необхідність дослідження шляхів вдосконалення процесу формування, розподілу та використання прибутку [1].

Прибуток є кінцевим позитивним результатом господарської діяльності підприємства. Управління прибутком – це складна багаторівнева система, яка складається, як мінімум, із трьох підсистем: формування, розподіл та використання. Для кожної з них притаманні свої конкретні цілі, завдання, інструменти їх досягнення.

Практика промислових підприємств дозволяє зробити висновок, що необхідною умовою вдосконалення механізму формування та використання прибутку кожного підприємства є розрахунок потреби прибутку. Економічне обґрунтування останнього проводиться на основі детального планування окремих напрямів використання грошових

коштів для досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства. Також розрахунок потреби прибутку має бути підкріплений реальними можливостями підприємства щодо отримання необхідного розміру прибутку. Тому під час розподілу прибутку треба визначити обґрунтовані пріоритети його розподілу з урахуванням обмеженості ресурсів, та визначити конкретні цілі, для досягнення яких будуть мобілізуватися ресурси підприємства.

Таким чином, на нашу думку, основними напрямками покращення цільової структури використання прибутку на підприємстві є:

- розробка детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з конкретними датами та визначеним кошторисом;

- створення умов діяльності підприємства, при яких прибуток, що розподіляється підприємством, не буде використовуватися для сплати штрафних санкцій;

- визначення пріоритетного шляху використання прибутку – капіталізації коштів, що призведе до подальшого розвитку підприємства та покращення фінансових результатів від його діяльності;

- оптимізація розміру коштів, що спрямовуються на фонд споживання, зокрема грошових коштів, призначених для матеріальне заохочення працівників, що сприятиме підвищенню продуктивності праці і, як наслідок, величини прибутку у майбутніх періодах, а також соціального розвитку підприємства; та ін. [2].

Викладання основного матеріалу досліджень.

Необхідно відмітити, що одним із важливих резервів росту прибутку підприємства являється збільшення об'єму реалізації товарної продукції, зниження собівартості, поліпшення якості продукції. Між прибутком й об'ємом реалізації продукції існує пряма залежність: тобто чим більше продукції реалізується, при інших рівних умовах, тим більшою є сума прибутку, і навпаки, невиконання плану з реалізації продукції зменшує величину прибутку. Крім того збільшення прибутку підприємства внаслідок розвитку виробничої діяльності дає змогу підприємству мати фінансові засоби на його виробничий та соціальний розвиток, матеріальне заохочення працівників. Припустимо, що на підприємстві обсяг підсобно-допоміжної діяльності (5957 тис. грн.)

збільшився на 5%. Тобто, дохід від підсобно-допоміжної діяльності складає:

$$5957 * 105\% = 5957 * 1,05 = 6254,85 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо збільшення чистого прибутку від збільшення обсягу реалізації продукції на 5% за формулою 1:

$$\Delta \text{ЧП} = \text{ЧП}' - \text{ЧП}_0, \quad (1)$$

де $\Delta \text{ЧП}$ – зміна чистого прибутку; $\text{ЧП}'$ – плановий чистий прибуток; ЧП_0 – чистий прибуток у звітному періоді.

$$\begin{aligned} \Delta \text{ЧП} &= (6254,85 - 510 + 1428) - 6875 = \\ &= 7172,85 - 6875 = 297,85 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Знайдемо індекс (I_p) збільшення чистого прибутку від збільшення обсягу реалізації (ЧП_n) порівняно з базовим варіантом діяльності (ЧП_0) на 5%:

$$I_p = \frac{\text{ЧП}_n}{\text{ЧП}_0} \quad (2); \text{ тобто } 297,85 : (6875 : 100\%) = 4,33\%$$

Розрахуємо рівень рентабельність діяльності (R_d) по чистому прибутку, що становить 7172,85 тис. грн. за формулою 3:

$$R_d = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \times 100\%, \quad (3)$$

де ЧП – чистий прибуток, ЧД – чистий дохід від реалізації продукції.

$$R_d = \frac{7172,85}{45888,85} \times 100\% = 15,63\%$$

Рентабельність діяльності у звітному періоді склала 15,08%. Знайдемо індекс збільшення рентабельності від збільшення обсягу підсобно-допоміжної діяльності на 5%:

$$(15,63 - 15,08) : (15,08 : 100\%) = 3,65\%$$

Отже, при збільшенні обсягу реалізації продукції на 5% чистий прибуток зросте на 4,33%, рівень рентабельності збільшиться на 3,65%.

Необхідно враховувати той факт, що зниження собівартості виготовленої продукції є найважливішим фактором росту прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відображається ефективність використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство.

Зниження собівартості – необхідна умова стабілізації цін, економічного процвітання будь-якого підприємства, джерело накопичень фінансових ресурсів для прискорення соціально-економічного розвитку держави, суспільства, підвищення якості життя населення [3]. Наприклад, у базовому періоді собівартість продукції (C_1) на підприємстві складала 38264 тис. грн. При зниженні цього показника на 5% (ΔC) маємо нову собівартість (C_2) розраховану за формулою 4:

$$C_2 = C_1 * \Delta C, \quad (4)$$

$$38264 * 95\% = 38264 * 0,95 = 36350,80 \text{ тис. грн.}$$

Для аналізу зміни чистого прибутку від зменшення собівартості реалізованої продукції скористаємося даними таблиці. Знайдемо збільшення чистого прибутку ($\Delta \text{ЧП}$) при зменшенні собівартості реалізованої продукції на 5% за формулою 1:

$$\Delta \text{ЧП} = 8520,20 - 6875 = 1645,20 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо індекс збільшення чистого прибутку при зменшенні собівартості реалізованої продукції на 5%:

$$1645,20 : (6875 : 100\%) = 23,92\%$$

Тоді рівень рентабельності діяльності підприємства (P_d) при чистому прибутку, який становить 8520,20 тис. грн. за формулою 3:

$$P_d = \frac{8520,20}{45591} \times 100\% = 18,69\%$$

Таблиця

Аналіз зміни чистого прибутку від зменшення собівартості реалізованої продукції (тис. грн.)

Показники	За звітний період	За плановий період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	45591,00	45591,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	38264,00	36350,80
Валовий прибуток (збиток)	7327,00	9240,20
Інші операційні доходи	554,00	554,00
Адміністративні витрати	1370,00	1370,00
Інші операційні витрати	1064,00	1064,00
Фінансовий результат від операційної діяльності	5447,00	7092,20
Фінансовий результат від звичайної діяльності	6875,00	8520,20
Чистий прибуток (збиток)	6875,00	8520,20

Якщо рентабельність діяльності підприємства у звітному періоді склала 15,08%, то новий розрахований індекс збільшення рівня рентабельності від зменшення собівартості реалізованої продукції на 5% дорівнює:

$$(18,69 - 15,08) : (15,08 : 100\%) = 23,94\%$$

Отже, при зменшенні собівартості реалізованої продукції на 5% чистий прибуток зросте на 23,93%, рівень рентабельності збільшиться на 23,94%.

Необхідно також відмітити, що одним з резервів збільшення розміру прибутку є більш повне використання вторинних ресурсів та виготовлення супутніх продуктів. Вагомий вплив на збільшення прибутку має оновлення основних фондів, оптимізація складу та структури обігових коштів. Технічне переозброєння виробництва, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази покращують економічні показники діяльності підприємства. Проте введення нових об'єктів у багатьох випадках призводить до збільшення собівартості продукції, якщо вони використовуються неефективно. Для рішення указаних задач необхідна розробка комплексної системи, яка включає розвиток як технічного, так і економічного потенціалу [4].

Висновки.

Таким чином, підвищення прибутковості, рівня рентабельності підприємства та його стратегічного розвитку виникає необхідність у розробці стратегії управління підприємством, спрямованої на вдосконалення механізму формування, розподілу та використання прибутку. Для цього необхідно виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів виробництва продукції, ефективного управління витратами, підвищення продуктивності праці [5].

Однак, в даних умовах необхідно враховувати, що для рішення цих завдань необхідно здійснювати у відповідності зі спеціально розробленою стратегією, формування якої є складною економічною задачею, тому що потребує сформувати необхідний обсяг інвестиційних ресурсів.

Список літератури: 1. Пігуль Н.Г. Управління прибутком підприємства / Н.Г Пігуль // Збірник наукових праць / Держ. вищ. навч. заклад «Укр. академія банк. справи НБУ», – 2010. – № 28. – С. 79–85. 2. Ігнатюк І.О. До питання формування та розподілу прибутку як передумови ефективного функціонування підприємства. / О.І. Ігнатюк – 2009. С. 113–118. 3. Ногіна С., Свіридова М. Шляхи вдосконалення формування та розподілу прибутку. / С. Ногіна, М. Свіридова // Економічний аналіз. – 2011. – № 2. – Вип. 8. – С. 283–286. 4. Економічний аналіз. Підручник / За ред. проф. Меховича С.А., проф. Тимофеева В.М., доц. Погорелова І.М. – Х.: Віровець А.П. «Апостроф», – 2009. – 752 с. 5. Дудко А.І., Лохман Н.В. Рентабельність як показник ефективності функціонування підприємства / А.І. Дудко, Н.В. Лохман // Економіка підприємства, – 2010. – № 17.

Надійшла до редколегії 17.06.12